

Moderat miljöpolitik – Effektivitet, innovation och internationellt samarbete

Tal av Ulf Kristersson på Handelshögskolan
den 3 maj 2018

Moderat miljöpolitik – Effektivitet, innovation och internationellt samarbete

Låt mig ta avstamp i den nära framtiden: Om fyra månader och sex dagar är det val i Sverige. Och inför det valet måste man kunna hålla två tankar i huvudet samtidigt. Minst.

För det finns sådant i vårt land som är så bra att det inte får förstöras. Som har byggts upp i generationer och som vi inte har rätt att nu äventyra: tilliten mellan människor som inte redan känner varandra, men också mellan medborgare och myndigheter; den grundläggande jämlikheten trots olika utbildning eller inkomst.

Men också jämställdheten mellan kvinnor och män, som inte alls är så bra som vi skulle vilja, men ändå bättre än i många andra länder. Toleransen och öppenheten. En del av allt det som gör Sverige så svenskt, och som jag vill att även mina barn och barnbarn ska få uppleva. Valet i höst ska handla om det land som ibland gör oss rent stolta.

Men: det måste också handla om det som går riktigt illa. Om stora problem, som inte ska kallas för utmaningar. Som att det tar åtta år innan ens hälften av de nyanlända jobbar. Gängkriminaliteten i förorter och bostadsområden.

Förra året sköts 42 personer ihjäl och 140 skadades i 320 skjutningarna. Det är nästan en skjutning varje dag. Samtidigt har vårdköerna fördubblats och nära en elev av fem går ut grundskolan utan betyg till gymnasiet. Det här är inga utmaningar – det är problem. Och de måste lösas innan det är för sent.

De här akuta frågorna måste bli valets huvudfrågor. Men utan att glömma de mer permanent akuta frågorna om klimat och miljö. Det är frågor som måste diskuteras seriöst och på allvar. Inte för att de är enkla och löses med slagord, utan för att de tvärtom är komplexa och komplicerade.

För mänskligheten står inför en utmaning som kanske är större än någon gång förut. Klimathotet är på riktigt. Det råder ingen tvekan om allvaret. Vi riskerar att ödelägga framtiden om vi inte gör något. Men det gör vi också, om vi gör fel saker. Politik är alltså att vilja – men minst lika mycket om att kunna.

Sedan jag och en ny partiledning tillträdde för ett halvår sedan, har vi lågmält växlat upp vårt klimatarbete. Under ledning av Maria Malmer Stenergard har en grupp människor utvecklat och fördjupat Moderaternas miljö- och klimatpolitik.

Det är i grunden ingen ny inställning. För oss som alltid har gillat skog och mark har ju ansvar för miljön alltid varit så självklar, att vi ibland har glömt bort att också säga det. Men det duger inte. Viktiga frågor måste uppmärksammas, diskuteras, vridas och vändas. Precis som vi gör med alla andra frågor som engagerar oss djupt.

Jag har själv haft en egen resa i dessa frågor. Trots att jag genom åren mest har sysslat med hårdkokt socialpolitik och ekonomisk politik, har klimat- och miljöfrågorna återkommande engagerat mig.

Först som ung student i Uppsala, när jag läste Erik Dahmén's – för övrigt professor just här på Handels – redan då gamla bok "Sätt pris på miljön". Åren efter min första riksdagstid jobbade jag tillsammans med Bo Ekman, som kom från Volvos koncernledning och skapade Tällberg Forum just för att föra ihop näringslivet med forskningen och miljöengagemanget.

Senare åtskilliga samtal med ekonomen Klas Eklund – om Kina, men också om miljöekonomi. Och så samarbete med eldsjäl, entreprenören och skribenten Pontus Schultz, som tyvärr inte längre är med oss, men som brann för näringslivets ansvar för hållbarhet. Och vars engagemang sedan fortsatte i den stiftelse som bär hans namn.

Och nu tror jag att dessa frågor har gått in i en ny fas. Vi vet idag mer än någon gång förut om klimathoten. Vad som är orsaken, hur illa det är ställt. Vad som händer om vi inte agerar. Hur lokala källorna är, och hur globala konsekvenserna blir.

Men vi vet också mer idag än någon gång förut om möjliga lösningar. Teknik, innovation, företagsamhet, konsumentmakt, internationella klimatavtal – nu senast Parisavtalet – och kloka incitament spelar tillsammans en avgörande roll för en framgångsrik miljö- och klimatpolitik.

För det är också fler människor än någon gång förut som bryr sig: hållbarhet är i centrum inte bara i den politiska debatten, utan prioriteras av företag, forskare och konsumenter. Fler människor gör medvetna val, även om det kostar pengar. Fler företag tar ansvar för sina produkters hela livscykel.

Alla dessa saker samverkar, och hela kedjan måste fungera.

Mitt partis politiska kurs formas av det jag brukar kalla "värderingsburen pragmatism". Ingen slagkraftig one-liner, men det beskriver rätt väl hur jag förhåller mig till politik.

Först värderingarna.

Den fria självständiga individens förmåga. Respekten för enskilda människors livsval. Ansvar för varandra och för kommande generationer, genom civila gemenskaper och genom staten. Den öppna ekonomin och fria företagsamheten. Rättsstaten.

Det är den liberalkonservatism som statsvetare sedan Gösta Bohmans dagar har förklarat inte finns, men som miljoner människor i Sverige lever och tillämpar varje dag.

I detta ligger vår liberala tro på människans rätt att förverkliga sina egna drömmar, och hennes förmåga att skapa och växa. Men också vår konservativa respekt för det ansvar vi har att vårda, värna och utveckla. Som fungerande samhällsinstitutioner, nationellt kulturarv, natur och miljö.

För det andra pragmatismen. Att hela tiden pröva sina politiska verktyg. Vara öppen för nya idéer och lösningar. Att politik inte bara är teori och än mindre ett spel, utan måste kunna fungera i verkligheten. Inte tugga teser, utan vara med och lösa vardagens stora och små problem.

Värderingarna är kompassen. Pragmatismen är kartan. Båda behövs. En ensidig tilltro till marknaden – eller för den delen övertro på statliga regleringar – får förödande konsekvenser. Här krävs ett samspel där den nationella och internationella politiken sätter tydliga mål, och där företag och konsumenter har starka incitament att göra rätt.

Klimatpolitiken skiljer sig i den meningen inte från andra viktiga politiska områden. I grunden handlar det om att människor måste ha förtroende och respekt för de politiska besluten. Det kräver att politiken är trovärdig, konsekvent och uthållig, inte ryckig, planlös och symbolisk.

Just därför blev förslaget om dieselförbud i våra städer redan 2022 så fel. Inte för att här saknas problem att lösa, och inte heller för att det är fel att ta steg mot fossilfritt. Utan för att en familj som har gjort sin näst dyraste affär och köpt en bil för flera hundra tusen kronor, inte åren därefter ska få se den bli närmast värdelös. Ena året subventionerar politiken bilen som miljövänlig. Nästa år döms den ut som miljöfarlig. Det urholkar förtroendet för klimat- och miljöpolitik.

Förtroende urholkas inte bara av ryckighet. Förtroende förbrukas också när skattepengar satsas på projekt utan resultat. När symbolpolitik får ersätta genomtänkta reformer. Att använda pengar på politik som inte ger resultat i verkligheten är slöseri med knappa resurser. Det är extra ansvarslöst i just klimatpolitiken.

Även här finns åtskilliga exempel. Ett är regeringens satsning på elcyklar. Mer än en miljard anslås för att subventionera en marknad som redan växer av

egen kraft. Ingen analys av konsekvenserna har gjorts, ingen vet om reformen faktiskt ger någon som helst klimatnytta. I efterhand har regeringen meddelat att Naturvårdsverket "ska räkna på det". Sådan lättsinnighet duger inte.

Om resurser vore obegränsade skulle jag gärna subventionera elcyklar. Men resurserna är inte oändliga. Det betyder att varje bortslösad klimatkrona är en stöld från alla som bryr sig om klimatet, för att travestera min favorit-socialdemokrat Gustav Möller. En miljard till elcyklar skulle kunna göra större nytta som internationellt klimatbistånd.

Tyvärr är det här lite typiskt för den nuvarande regeringens klimatpolitik. Den bilden bekräftas också av bland andra Konjunkturinstitutet, som avfärdar sju av regeringens åtta miljöåtgärder som ineffektiva. Det finanspolitiska rådet gjorde snarlik bedömning.

Jag misstror inte alls regeringens goda avsikter. Ingen ironi här. Jag misstror än mindre Miljöpartiets vilja att sätta miljöpolitiken i centrum för svensk politik. Och vi har i grunden bred politisk enighet i Sverige om både problemen och klimatmålen. Men bristen på genomtänkta och effektiva reformer är problematisk.

Vi har alltså i gemensam enighet tagit fram de nationella klimatmålen. Nu måste vi också börja leverera på dem. Utgångspunkten måste vara våra tidigare erfarenheter att genom forskning, teknisk utveckling, innovationer och ekonomiska drivkrafter lösa miljöproblem i Sverige – och i världen.

I det här arbetet är företagen viktiga nyckelspelare. I förra veckan såg vi hur nio branscher lämnade sina färdplaner för fossilfri konkurrenskraft. Branscherna tar ledarskap och snarast kräver en tydlig och långsiktig spelplan från politiken. Så att de vågar fatta sina långsiktiga investeringsbeslut. Mer sånt!

Det är därför våra bindande mål om mindre koldioxidutsläpp spelar så stor roll. Volvo Cars har beslutat att alla nya modeller från 2019 ska vara elektrifierade, och vi ser samtidigt hur svenska bränsleceller ger elbilar över hela världen längre räckvidd. Det räcker naturligtvis inte hela vägen, men det är steg framåt.

Samtidigt har vi redan plockat de lågt hängande frukterna och vårt elsystem är i stort sett redan koldioxidfritt. Att vi har kommit långt fritar oss inte från ansvar, men ger oss tvärtom ansvaret att nu göra nya insatser där de gör störst nytta.

För svensk del betyder det i praktiken att de stora utsläppsminskningar som finns kvar att göra i hög utsträckning bygger på nya tekniksprång. Där kan vi – både som land och med våra svenska företag – göra stora framsteg för Sverige och för världen.

Just detta pågår inom ramen för stora utvecklingsprojekt som SSAB, LKAB och Vattenfall driver tillsammans. Bland annat arbetar de för att utveckla koldioxidfri

stålproduktion med hjälp av vätgas. Som skulle kunna minska Sveriges samlade koldioxidutsläpp med tio procent! Lyckas det skulle Sverige dessutom kunna exportera innovationen. Och därmed göra verklig skillnad också globalt.

Samtidigt är svenskt stål redan i dag världens mest klimateffektiva. Det betyder att för varje ton svenskt stål som används, istället för till exempel kinesiskt, så gör världen en klimatvinst. Det betyder också att om Sverige skulle föra en miljö- och klimatpolitik som hämmar svensk export, så skulle det skada inte bara svensk konkurrenskraft och svenska jobb. Det skulle också globalt göra skada för miljö och klimat.

Och – naturligtvis: det skulle definitivt skada svenska möjligheter att utveckla än mer klimateffektiva produkter och processer i framtiden. Som just koldioxidfritt stål.

Att prioritera och satsa på det som ger tydlig effekt i andra länder står inte i motsats till Sverige som föregångsland. Tvärtom.

Slöseri och bristande fokus är inget föredöme i andra sammanhang, så heller inte i klimatpolitiken. Fattigare länder blir inte imponerade av dyra insatser med begränsad klimatnytta. Och blir de det har de ändå inte råd att satsa på dem. Och vi ska komma ihåg att dessa länder numera är smärtsamt medvetna om att gammaldags tillväxt har ett högt pris. Jag har rätt ofta synpunkter på den kinesiska regimens politik – men det råder ingen tvekan om att de inser att miljöhoten i Kina är på allvar.

Så även när vi går före måste vi tänka på vad vi gör:

- Hur kan vi inspirera andra?
- Hur kan vi bidra till lösningar som får globalt genomslag?
- Hur kan vi effektivt minska våra egna utsläpp?

Jag är övertygad om att tyngdpunkten i en sådan politik måste ligga i en kombination av investeringar i forskning och utveckling, och bästa möjliga förutsättningar för en världsledande klimatsmart industri. Där vi visar att det går att bryta den urgamla kopplingen mellan ökad tillväxt och ökade utsläpp.

Det började vi faktiskt göra under den förra Alliansregeringen. Vi sänkte utsläppen i Sverige med drygt 20 procent samtidigt som ekonomin växte med nästan tio procent. Konjunkturen spelade in, men det var ett trendbrott som kan inspirera andra att följa efter.

Nationellt trovärdig och internationellt respekterad miljöpolitik måste alltså vara effektiv och långsiktig. Statliga regleringar är betydelsefulla, men det är ny teknik

och nya marknader som kommer att vara de starkaste krafterna i den gröna omställningen. Och Sverige måste hela tiden arbeta internationellt om vi vill göra skillnad på allvar. Det är våra grundslag.

Låt mig här idag bara presentera inriktningen på förslag för en bättre svensk klimatpolitik:

För det första. Alla satsningar inom klimatområdet måste bedömas utifrån hur väl de bidrar till målen, och hur kostnadseffektiva de är. Den analysen får inte göras i efterhand när beslutet redan är fattat. Vi vill att Sverige ska använda beprövade konventioner för att beräkna klimatnyttan av nya reformer, och att de ska redovisas i regeringens budgetförslag. Det vore ett sätt att ta miljö- och klimatpolitiken på samma stora allvar som vi redan tar den ekonomiska politiken.

För det andra. Jämfört med många andra länder har Sverige idag en mycket klimateffektiv ekonomi. Men även vi har våra utmaningar. Svensk basindustri står tillsammans med alla transporter för två tredjedelar av Sveriges samlade koldioxidutsläpp. Här finns mer att göra.

Därför föreslår vi ett klimatavdrag för företag inom basindustrin som investerar i sådan teknik som kan minska eller eliminera processutsläppen. Det är en vidareutveckling av regeringens "industrikiv" – där intentionerna var goda, men resultaten kläna. Bara drygt nio av de 300 miljoner som skulle satsas för att minska industrins utsläpp av växthusgaser har använts. Om stöden inte passar företagen, och om det inte tycks fungera i verkligheten, så är det nog fel politik.

Ett avdrag förutsätter lönsamhet, och vi behöver föra en nära dialog med näringslivet om hur detta bäst utformas. I väntan på bättre regler kommer vi matcha regeringens 300 miljoner. Förtroende förutsätter långsiktighet.

För det tredje vill vi se mer statliga medel till forskning och innovationer för att på sikt utradera basindustrins utsläpp. Därför föreslår vi redan nu att detta ska prioriteras nästa gång forskningspolitiken läggs om 2020.

Vårt fjärde förslag handlar om att minska utsläppen inom transportsektorn. Det behövs här bättre styrmedel och ekonomiska drivkrafter som verkligen leder till ny teknik och nya beteenden – utan att straffa människor och företag i de stora delar av Sverige där avstånden är längre. Klimatpolitiken kan inte utgå från Stockholms tunnelbanenät.

El, vätgas, biodrivmedel och andra miljövänliga tekniker måste alla få plats i den omställningen. Företag och teknik måste kunna konkurrera på lika villkor. Därför föreslår vi en satsning på 100 miljoner kronor per år för en teknikneutral laddinfrastruktur för vägtransporter. Ett litet men viktigt steg på vägen.

I klimatfrågor är behovet av just internationella överenskommelser uppenbart. Sverige ska vara en stark och pådrivande röst i världen för att stoppa klimatförändringarna.

Fler länder måste uppmuntras att sätta ett pris på koldioxid, men vi måste också stärka vårt klimatarbete inom EU, och inom ramen för det svenska biståndet.

Vårt femte förslag är därför att det multilaterala biståndet med syftet att bidra till sänkta utsläpp globalt ska fördubblas från dagens 1 miljard till 2 miljarder årligen. Men det räcker inte. Det bilaterala klimatbiståndet måste också öka, och vi vill säkerställa att minst 10 procent av detta ska ha som huvudsyfte att minska växthusgasutsläppen.

Till sist: Vi vet idag att upplysta konsumenter och företag spelar en avgörande roll. Det är en viktig del av marknadsekonomins segertåg över världen de senaste decennierna. Ingen tror längre att sovjetisk planhushållning eller kinesiska stora språng leder till något annat än katastrof – också för miljö och klimat.

Hållbar konsumtion gör skillnad. Därför vill vi att fler ska ha kunskap om produkters miljö- och klimatpåverkan. Vi föreslår för det sjätte ökade krav på information över total klimat- och miljöpåverkan när bland annat nya bilar säljs.

Jag inledde med att säga att det sällan finns enkla politiska lösningar på komplicerade problem. Det bara låter så ett valår.

Och jag förstår givetvis lockelsen i symboliska förslag som ger en rubrik. Men vi har som politiker ett stort ansvar att tvärtom ta komplicerade problem på allvar, och presentera genomtänkta förändringar som ger resultat.

Jag har naturligtvis inte hela svaret på hur en bättre politik löser klimatproblemen. Lika lite som någon annan. Men jag tror på strategin att prioritera de långsiktigt mest effektiva åtgärderna för att minska utsläppen. Och det förpliktigar.

En ny Alliansregering kommer ha klimatfrågan högt på agendan. Det är ett löfte från mig och Moderaterna, men också något som inte minst mina kollegor i Centern har drivit under en lång tid. Och vi har betydande samsyn: företagsamhet, entreprenörskap, innovation och teknikutveckling ger kraftfulla redskap i händerna på enskilda människor, som bryr sig om både ekonomi och ekologi.

Så jag är i grunden hoppfull. Få svåra problem löser sig utan ansträngning, men många problem kan lösas trots att är svåra. Det har nämligen kloka människor gjort i alla tider. Och om inte kloka människor ska rädda klimatet, vem ska då göra det?

Tack!